

Å finne sin identitet

UTDRAG FRA SVERRE STOLTENBERGS ÅPNINGSFORELESNING PÅ HØYSKOLEN FOR DIAKONI OG SYKEPLEIE OG NORSK DIAKONIHØGSKOLE I HØST.

«Å finne sin identitet» er egentlig et ganske voldsomt tema.

«Hvem er jeg?» spør vi noen ganger. Det kan være mange grunner til at vi gjør det. Noen ganger stiller vi spørsmålet fordi det er et interessant spørsmål. Andre ganger spør vi fordi livet på en eller annen måte har gjort spørsmålet påtrengende. En del ting var blitt mer vri-ent enn ellers. Vi opplevde en livsforandring som gjorde at gamle tankebaner eller løsninger likesom ikke stemte lenger. Vi fikk ikke umiddelbart ting på plass i vårt eget liv slik som før. Så kjente vi usikkerheten - og kanskje også behovet for å finne ut «Hvem er jeg?»

Har dere forresten lagt merke til at mange sier: «Egentlig er jeg sånn og slik». Jeg kjenner en mann som er stor og brautende. Han pleier å si at «egentlig er jeg liten og sjenert». Men dette er to bilder som ikke uten videre passer sammen. Han fremtrer som litt voldsom og brautende (det er det jeg ser), mens hans egen oppfatning er at egentlig er han liten og sjenert (det er det han kjenner). Og da opplever jeg dilemmaet: Skal jeg tro på det jeg ser, eller skal jeg tro på det han sier. Hva er sant og hva er ekte? Det blir litt forvirrende og jeg kjenner usikkerhet på hvilket av disse bildene jeg skal forholde meg til.

Noen av oss kjenner slike spenninger inne i oss av og til. Hva er mitt sanne jeg? Hva er det ekte, det

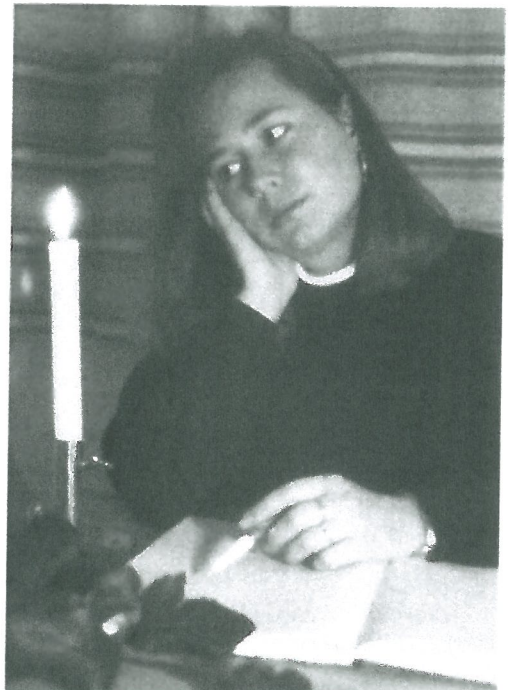
bærende, det som holder i min person. Hvem er jeg når jeg er alene med meg selv og hvem er jeg i møte med andre? Noen ganger er ikke dette noe problem. Vi kjenner at det er godt samsvar mellom indre opplevelse og ytre virkelighet. Ting henger rimelig bra sammen og vi har det godt med oss selv og forhåpentligvis også andre.

Å finne sin identitet - hva handler det om? Det handler ikke om å finne et enkelt svar som får alle brikker på plass (selv om sikkert noen skulle ønske at det var slik). Det handler heller ikke om å finne et svar en gang for alle slik at man ikke behøver å stille spørsmålet mer. Det handler om en prosess vi stadig er i og stadig på nytt blir utfordret på.

Å finne sin identitet handler for det første om å kjenne sin historie. Et av de store problemer i vår tid er historieløsheten. Vi lever i en tid og en kultur med kjappe forandringer. Kunnskap fra i går er foreldet i morgen. Det er øyeblikket - dagen i dag - som er viktig. Det er nå det gjelder. Det er her livet leves og det er nå det nye skapes. Selvfølgelig er det mye riktig i det. Den som ikke makter å fange øyeblikket, den som ikke har skjønt at livet leves her og nå, mister noe av det viktigste. Men baksiden av kjapp-kjapp-kulturen er at vi blir medlemmer av korttidsminneforeningen. Vi får kort hukommelse i forhold til egen historie og egen kultur og risikere dermed å miste noe av ankerfestet i eget liv.

Hver av oss har en helt unik individuell historie. Den er helt vår egen, det finnes ingen dubletter og det er bare vi selv som kjenner den

fullt ut. Vi kan ha forskjellig forhold til vår historie. Vi kan like den eller ikke like den, være glad for den eller ikke, men den er vår egen historie. Vi kan ikke få byttet den ut eller gjort den om igjen. I sjelesorg har jeg ofte snakket med mennesker om deres historie. Ofte opplever jeg at mennesker kommer til et punkt hvor de kjenner behov for å ta et oppgjør med sin historie. Et slikt behov kan dukke opp på ulike tidspunkter i livet, men ikke sjelden handler det om overgangen fra ungdomstid til mer selvstendig voksent liv. Jeg har møtt det hos studenter som kanskje flytter fra mindre steder i Norge til Oslo og opplever mange livsforandringer i forhold til

Illustrasjonsfoto (Arkiv)

miljø, kultur og kristne tradisjoner. La meg konstruere et eksempel og kalle henne Eva. Eva var fra det man kan kalle et godt kristent hjem. Hun var vokst opp med klare grenser, forholdsvis oversiktlig tilværelse og et sterkt og noe autoritært

kristent miljø. Det var nokså enkelt å sortere på hva som var riktig og galt, innenfor og utenfor. Hun slapp å ta stilling til så mange vanskelige spørsmål fordi oppfatningene i miljøet og hjemme var klare og tydelige og Eva aksepterte dem uten problemer. På mange måter var det en trygg og god tid.

Så ble Eva student og flyttet til Oslo. Hun begynte på Blindern hvor forholdene mildt sagt var noe større enn der hun kom fra. Eva ble først skremt, deretter noe fascinert av det hun møtte. Hjemme var det enkelt. Der hadde de kristne ett syn på ting, de andre hadde et annet syn. Men på Blindern ble det mer komplisert. For der tenkte de kristne så forskjellig. De mente ikke det samme alle sammen. Noe av det som var «utenfor-mening» hjemme, var «innenfor-mening» her. Plutselig var ikke ting så enkelt lenger. Eva kjente en dobbelthet i forhold til dette: På den ene siden en frihet til å prøve ut tanker og forestillinger, på den andre siden skyldfølelsen over ikke å følge det hun hadde lært. Og når hun snakket med mor og far i telefonen og fortalte litt om hva hun var med på, ble mor og far bekymret og kom med mange advarsler. Jo mer bekymret de ble, jo mer følte Eva behov for å distansere seg fra dem, noe som gjorde dem enda mer bekymret. Etter hvert ble dilemmaet så vanskelig for Eva at hun fant ut at hun måtte skape distanse til foreldrene sine og helst kutte dem ut. For hun følte at de satt på skuldrene hennes hele tiden og hvisket ting i øret på henne som ga henne skyldfølelse. Men det var ikke bare foreldrene hun kjente behov for å skape distanse til. Også den kristentroen hun hadde med seg, kjentes etter hvert beklemmende, ja nesten kvelende. Eva tenkte: «Når jeg ikke lenger kan stå inne for den troen jeg har lært, er det vel like reidelig å kutte den ut.» Godt støtte av venner som sa at hun måtte frigjøre seg, bestemte Eva seg for å legge fortiden bak seg.

Men Eva fikk ikke fred. Dilemmaet var der og hun kontaktet noen

å snakke med. For å ikke gjøre historien for lang: Eva begynte på et arbeid hvor stikkordet var «forso-ning» i forhold til egen historie. Eva's problem var at hun hadde havnet i en enten-eller-problematikk: Enten måtte hun forkaste det som var eller så satt hun fast i det. Men den typen problemstilling skaper alltid ufrihet. Vi kan ikke kutte ut vår historie, det er det samme som å forsøke å fjerne store

biter av ens eget liv. Det lar seg som kjent ikke gjøre. Men skal vi vokse og modnes i livet må vi gå inn i vår egen historie og bli kjent med den. Det betyr ikke at vi skal akseptere alt eller må si at alt er all right. For å bruke Eva som eksempel igjen. Eva måtte begynne å sortere på sin egen historie. Hun måtte finne ut hva hun ville ta vare på og hva hun ville legge fra seg. Hva var hennes eget og hva var andres? Hva i hennes historie var en hjelp til å vokse - og hva holdt henne nede? Etter hvert kjente Eva at hun fikk mer tak på seg selv. Det utkrystalliserte seg etter hvert noen viktige ting som hun kjente var umistelig for henne. Det var bærebjelker som ga henne identitet. Hun fant gradvis frem til et gudsforhold og en tro som var hennes og som hun kunne leve med i møte med Blinderns mangfoldighet og hjemstedets enkelhet.

Vår individuelle historie har på en måte to spor: Vår livshistorie og vår troshistorie. Fra en side sett er det galt å si at det er to spor. For vår livshistorie og vår troshistorie er så sammenvevd at de egentlig ikke kan holdes fra hverandre. Når jeg likevel gjør det er det av to grunner:

1) I de senere årene er det blitt mye mer oppmerksomhet rundt dette med troshistorie. Ofte har vi tenkt ensidig psykologisk når vi har snakket om personlig utvikling og identitet. Troen er mange ganger blitt glemt eller oppfattet som noe som bare «er der». Men hvis vi antar at troen er noe av det viktigste og det innerste hos oss, må det bli viktig å bevisstgjøre seg på hva denne troen er og hva den representerer i ens egen utvikling. Vi kan stille oss selv en del spørsmål for å få tak i egen troshistorie: Hvem lærte meg å be? Hvem var det som formidlet troen til meg? Hva sto disse formidlerne for? Hva preget mitt trosmiljø? Hvilke faser er det jeg har gjennomlevd i min egen trosutvikling? Slike spørsmål hjelper oss til å finne vår identitet.

2) Den andre grunnen til å tenke i to spor er at flere av oss er vokst opp med den forestillingen at troen befinner seg i et slags uberørt rom uavhengig av hva som skjer i vårt eget liv. Fra en side sett er det noe riktig i det, ikke minst i forhold til Gud som er «i går og i dag den samme, ja til evig tid», slik det står i Bibelen. Og takk og pris for det. Det skulle bli ganske vanskelig hvis Gud forandret seg i takt med våre egne subjektive svingninger. Men noen har i tillegg lært at troen bærer gjennom alt som om den var en slags stabbestein av en størrelse som ingen greier å velte. Også dette er det noe riktig i. Mange kan fortelle om hvordan troen har båret gjennom turbulente tider i livet. Men dette betyr ikke at vår tro alltid er den samme og at troen aldri forandres. Hvis vi tenker slik, risikerer vi på et eller annet tidspunkt i livet å oppleve at troen kjennes akterutseilt, for liten og noe som vi ikke lenger har bruk for. En bære-

kraftig tro, en tro som skaper identitet, trenger å bli utfordret, fornyet og få mulighet til vekst. Det skjer ikke der troen blir puttet inn i et beskyttet rom hvor den lever sitt eget liv uavhengig av hvordan livet elters arter seg. Tvert imot: Den tro som bærer, er den tro som møter utfordringene, som til tider blir rystet og som noen ganger føles som den nesten glipper.

La oss tenke et øyeblikk på hvordan troen skapes. Det er to grunnleggende elementer i vår tro: Åpenbaring og erfaring. Åpenbaring betyr at troen ikke er noe vi har funnet på selv. Den er gitt oss. I Bibelen åpenbares troen for oss. Der blir vi kjent med hvem Gud er og hvordan han møter oss. Det er Guds ord som skaper troen i oss. Derfor er troens utgangspunkt åpenbaringen. Det andre stikkordet var erfaring. Åpenbaringen møter erfaringen, det vil si vårt eget liv, vår egen person og historie. Når Bibelen taler om Guds omsorg for eksempel, er det et ord som blir fylt med innhold ut fra hva Bibelen forteller oss. Samtidig prøver vi det ut i vårt eget liv. Hva representerer begrepet omsorg i vårt eget liv? Hva har vi møtt av andre? Hva har vi erfart av Gud? Etter hvert formes dette ordet i oss, ikke bare som et begrep Bibelen definerer for oss, men som et begrep vi selv har erfart noe om. Og disse to virkelighetene skal vi holde sammen. Noen ganger går det greit. Vi kjenner at Bibelens tale om omsorg og vår egen erfaring stemmer godt overens. Andre ganger er det mer komplisert. Vi kjenner at det ikke klaffer og vi strever kanskje med å finne ut hva vi skal tro mest på. Jeg tror at hvis vi hadde brukt resten av denne dagen til å snakke sammen om hva Guds omsorg egentlig representerer for oss, ville vi hørt mye forskjellig. Vi tror på den samme Gud og vi har lest den samme Bibel. Men det personlige innholdet av ordet omsorg vil antagelig ikke være likt. Hvorfor ikke? Fordi vår tro er resultatet av at åpenbaring og erfaring møtes og

bryner seg på hverandre. Slik må det være. Da skal vi være forsiktede med å fastslå hva som er den «riktige» forståelsen av Guds omsorg. Men vi skal tillate hverandre å ha noen ulikheter fordi troen er vår egen og den er formet i møtet mellom åpenbaring og erfaring.

Hvis det er slik at troen skapes på den måten jeg nå har sagt, betyr det at det er et livslangt arbeid vi her snakker om. Kanskje stønner noen litt når jeg sier det fordi de synes det høres så slitsomt ut. Men poenget mitt er ikke å si at det er så slitsomt, men at det er en mulighet til at det åndelige og det personlige kan vokse sammen og gi mulighet til modning og vekst. Det som skaper identitet, er der hvor vi klarer å holde ting sammen i stedet for å splitte opp. Faren for oss er at livet kan falle fra hverandre i småbiter og vi mister helhet og sammenheng. Den muligheten er der for oss alle. Nettopp derfor må vi holde ting sammen og la de ulike sidene av vår personlighet, vår historie og vår tro møtes og utfordre hverandre. Da skapes identitet og da vokser vi som kristne mennesker.

Det er klart at her snakker jeg om prosesser som til tider kan være smertefulle. Av og til kjennes det ut som om vi beveger oss utenfor det området hvor vi har rimelig grad av kontroll og trygghet. Da er det godt å vite at uansett hvordan livet arter seg for oss, beveger vi oss aldri utenfor det området hvor Gud finnes, hvor han ser oss og kan holde tak i oss. Når vi oppdager noe nytt i vårt eget liv, har Gud visst det lenge. Når vi beveger oss inn i nytt og ukjent terreng i vårt eget liv, er dette terrenget kjent av Gud. Han har vært der før oss og vet hva vi kommer til å møte. Dessuten forlater han oss ikke når vi er der inne. Troens bærekraft betyr ikke at vi skal være uberørt, men at vi ikke skal være forlatt. Og det er to forskjellige ting.

Jeg har lyst til å avslutte med å lese for dere en gammel salme som inneholder mye klokskap, men som

dessverre ikke synges så ofte lenger. Den handler mye om å finne sin identitet. Og den viser oss hvordan det går an å holde sammen det som vi ofte splitter opp eller føler at det ene tar fra oss det andre. Salmen er skrevet av Thomas Kingo og heter «Aldri er jeg uten våde» (NoS 432). Legg merke til hvordan han peker på livets og troens motsetninger, men samtidig holder det sammen på en slik måte at vi kan kjenne helheten.

Aldri er jeg uten våde

Aldri er jeg uten våde,
aldri dog foruten nåde,
alltid har jeg sukk og ve,
alltid kan jeg Jesus se.

Alltid trykker mine synder,
alltid Jesus hjelp forkynner,
alltid står jeg under tvang,
alltid er jeg full av sang.

Snart i sorg, snart vel til mote,
snart i fall og snart på fote,
ofte uten sinnets ro,
alltid fylt av Jesu tro.

Så er sorg til glede lenket,
så er drikken for meg skjennet,
besk og søt i livets skål,
dette er mitt levnets mål.

Jesus, jeg med gråt vil bede:
Hjelp du til at troens glede
fremfor synd og sorger må
alltid overvekten få.

Thomas Kingo